

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)

سال سوم، شماره اول، (پیاپی ۸)، بهار ۱۳۹۲

تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۱۲/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۲/۵

صص: ۷۵-۱۰۰

بررسی وضعیت مسکن در سکونتگاه‌های غیر رسمی و آرایه راهبردهای ساماندهی آنها

نمونه موردی: سکونتگاه‌های واقع در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر

جمال محمدی^{۱*}، محمد جاسم شاهسونی^۲، نسرین شریفی^۳

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان

چکیده

مسکن به عنوان یکی از مهمترین نیازهای انسان است و تأمین مسکن مناسب برای انسان همواره از مشکلات اساسی پیشروی انسان و نیازهای اوست. امروزه با گسترش سریع شهرها و افزایش تقاضا برای مسکن، تأمین این نیازها با مشکلاتی روبرو است که باعث می‌شود عده‌ای از مردم با ایجاد مساکن غیر استاندارد و خارج از چارچوب قانون علاوه بر ایجاد سکونتگاه‌های غیر رسمی در مساکنی زندگی کنند که مطابق با اصول و استانداردهای شهرسازی نباشد. بنابراین بررسی مشکلات مربوط به مسکن در سکونتگاه‌های غیر رسمی و برنامه‌ریزی صحیح برای حل این مشکلات از مهمترین مسایل رویاروی مدیران شهری است. این پژوهش از نوع کاربردی و رویکرد حاکم بر آن توصیفی-تحلیلی است و ۱۹ شاخص، شامل شاخص‌های کمی و کیفی مورد بررسی قرار گرفته است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات میدانی و پرسشنامه و همچنین به روش اسنادی و کتابخانه‌ای گردآوری شده است. داده‌ها و اطلاعات به دست آمده نیز با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که یکی از دلایل اصلی ایجاد سکونتگاه‌های غیر رسمی در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر اسکان افراد کم درآمد و فقیری است که به دلیل عدم توانایی برای تأمین مسکن به صورت قانونی و در چارچوب طرح جامع شهر، به ساخت و سازهای غیر رسمی در این محدوده اقدام نموده‌اند. بنابراین، با

توجه به روحیه مشارکت‌پذیری ساکنان این سکونتگاه‌ها و امید به آینده بهتر این سکونتگاه‌ها بهترین راهکار برای کاهش مشکلات و بهبود وضعیت سکونتگاه‌ها ایجاد هماهنگی بین سازمان‌های مختلف و مسئول شبکه زیر ساختی و تشویق و ترغیب ساکنان به همکاری برای حل مشکلات این سکونتگاه‌هاست.

واژه‌های کلیدی: وضعیت مسکن، سکونتگاه غیر رسمی، ساماندهی، حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

اسکان غیر رسمی یکی از نمودهای بارز فقر شهری است که در درون یا مجاورت شهرها به شکلی خودرو، فاقد مجوز ساختمان و برنامه‌ریزی رسمی شهرسازی، با تجمعی از اقشار کم درآمد و سطح نازلی از کمیت و کیفیت زندگی شکل می‌گیرد و با عناوینی همچون حاشیه‌نشینی، اسکان غیررسمی، سکونتگاه‌های خودرو شناخته می‌شود (هاروی، ۱۳۷۶: ۷۲). در حال حاضر حدود ۸۰ درصد از مردم سراسر جهان در معرض از دست دادن محل زندگی خود هستند و این مسأله در کشورهای غیر جهان که درصد بالایی از مردم در سکونتگاه‌های غیر رسمی زندگی می‌کنند، شدت بیشتری به خود گرفته است (ایراندوست، ۱۳۸۸: ۳۲). در سال‌های اخیر، غیر رسمی شدن مسکن شهری و نا امنی مالکیت توجه بسیاری از سازمان‌های جهانی را به خود جلب کرده است. این امر به ایجاد جریان‌های نوین فکری در زمینه ارتقای امنیت تصرف در مباحث آکادمیک در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی منجر شده است (وان‌گلدر، ۲۰۰۹: ۱). سازمان اسکان بشر در سال ۲۰۰۳ میلادی، امنیت تصرف زمین را «قابلیت زندگی کردن در یک مکان بدون ترس از دست دادن آن مکان» تعریف کرده است (سازمان اسکان بشر انگلستان، ۲۰۰۳: ۱۱). در سند توانمند سازی و

ساماندهی سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران آمده است که مسألهٔ بلا تکلیفی ساکنان سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران از نظر قانونی که ساکنان را دایم در خطر تخریب، تخلیه و تعرض رسمی نگاه می‌دارد موجب احساس ناامیدی و عدم امنیت خانوارها و مانع انگیزه سرمایه‌گذاری، مشارکت اجتماعی و همبستگی آنها با جامعه شهری شده است (شرکت عمران و بهسازی، سند توانمند سازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران، ۱۳۸۲، ۳۸).

مسکن، یکی از نیازهای اساسی و زیستی انسان است و در اصل سی و یک قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز دسترسی به مسکن مناسب حق هر خانواده ایرانی محسوب شده است (پور محمدی، ۱۳۸۲: ۵). عدم دسترسی به مسکن مناسب ارتباط زیادی با افزایش میزان بزهکاری، طلاق و از هم گسیختگی اجتماعی دارد و یک عامل بازدارنده در رشد و اعتلای اجتماعی - فرهنگی و روانی محسوب می‌شود. نداشتن مسکن مناسب همچنین باعث پیدایش پدیده‌های نابهنجار اجتماعی دیگری از قبیل خیابان خوابی، زاغه نشینی و معضلات حادثتری مانند تکدی گری می‌گردد (نیاز خانی، ۱۳۷۳: ۶۴۱). در گزارش گروهی از کارشناسان سازمان ملل، بر نقش کلیدی مسکن در بالا بردن وحدت جامعه تأکید شده است (ستارزاده، ۱۳۸۵ به نقل از سازمان ملل ۱۹۷۴). نقش مسکن در اقتصاد کشورها نیز حائز

کیلومتری نیروگاه اتمی از جمله سکونتگاه‌های غیر رسمی است که به دلیل گسترش شهر بوشهر و کمبود زمین‌های لازم برای رفع نیازهای شهروندان در قسمت جنوبی شهر به وجود آمده است. لازم به ذکر است که بر اساس قوانین مربوط به سازمان انرژی اتمی ایران ساخت و ساز در این محدوده ممنوع است، اما به دلیل این که هیچ سازمانی متولی نظارت بر این قسمت از شهر نبوده است به اقامت مهاجران و اقبال کم درآمدی منجر شده است که به صورت غیر رسمی به تفکیک زمین و ساخت و ساز در این قسمت از شهر پرداخته‌اند و سکونتگاه‌های غیر استاندارد و غیر رسمی را به وجود آورده‌اند که با مشکلات فراوان زیست محیطی و کالبدی مواجه هستند. بنابراین، مطالعه وضعیت مسکن در این سکونتگاه‌ها برای بهبود وضعیت آن‌ها و مقاوم سازی و استاندارد سازی از اهمیت اساسی برخوردار است.

۱-۳- اهداف پژوهش

پژوهش حاضر در پی شناخت دلایل وضعیت نامناسب سکونتگاه‌های غیر رسمی واقع در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر و آرایه استراتژی‌هایی برای بهبود وضعیت آن‌ها با استفاده از مشارکت مردم است. بنابر قوانین مربوط به سازمان انرژی اتمی ساخت و ساز مسکونی در این حریم ممنوع بوده، اما ساخت و سازهای غیر مجاز به ایجاد سکونتگاه‌های غیر رسمی منجر شده است، بنابراین آرایه راهبردهای مناسب می‌تواند باعث افزایش کیفیت زندگی و آرایه خدمات مناسب به این قسمت از شهر شود.

اهمیت است. تقریباً یک چهارم ثروت ملی در کشوری نظیر آمریکا به صورت واحدهای مسکونی شهری و روستایی است (حیدر آبادی، ۱۳۸۰: ۳)؛ و ساخت واحدهای مسکونی بخش مهمی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بوده و در تولید ناخالص داخلی اهمیت دارد (ستارزاده، ۱۳۸۸: ۵۸).

۱-۲- اهمیت و ضرورت پژوهش

در اواخر دهه ۱۹۷۰ مطالعه در مورد فعالیت‌های بخش غیر رسمی تقریباً به صورت امری متداول مطرح گردید که در این میان بسیاری از مطالعات توجه خود را به طرف حاشیه نشینان و سکونتگاه‌های آنان معطوف کردند (دراکاکیس اسمیت، ۱۳۷۷: ۸۸). بر اساس برآوردهای سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه اسکان بشر، حدود یک میلیارد نفر از جمعیت جهان اکنون در زاغه‌ها و حاشیه‌های شهری یا به صورت اسکان غیر رسمی زندگی می‌کنند. با توجه به این نکته که اکنون در آغاز قرن بیست و یکم حدود نیمی از جهان در شهرها زندگی می‌کنند، شهرنشینی بستر انواع تضادها و تعارض‌های اجتماعی در هر کشوری است و به تعبیری شهر در هر کشوری به محل تمرکز ثروت و انباشت فقر تبدیل شده است (نقدی و صادقی، ۱۳۸۵: ۲۱۵). اسکان غیر رسمی تبلور کالبدی- فضایی نابرابری‌های اجتماعی- اقتصادی است که از روابط نابرابر انسان و محیط جغرافیایی نشأت می‌گیرد (حکیمی، ۱۳۸۶: ۱۰۵).

چهار سکونتگاه رونی^۱، سرتل^۲، تنگک صفری^۳ و تنگک زنگنه^۴ با قرار گیری در حریم حفاظتی ۵ تا ۱۰

۱-۴- پیشینه پژوهش

در زمینه سکونتگاه‌های غیر رسمی و ساماندهی بخش‌های مسکونی در سطح بین‌المللی و ایران مطالعاتی صورت گرفته است که به آنها اشاره می‌کنیم:

در سطح بین‌المللی «جان ابوت» شناخته شده‌ترین فرد متخصص در اسکان غیر رسمی است که به مقالات ایشان نیز اشاره می‌کنیم. در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل‌های توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی و انتقاد از نگرش‌های روش شناختی» نگرش‌های مختلف در توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی مرور شده‌اند. سپس «ابوت» سه نگرش ریشه‌ای را که می‌توانند به عنوان یک مسیر واقعی در توانمندسازی باشند، نشان می‌دهد. این نگرش‌ها عبارت است از: بهبود مترقی فیزیکی تدارک ساختارها، برنامه‌ریزی خرد جامعه و دگرگونی فیزیکی از طریق برنامه کلی. در مقاله «برنامه‌ریزی روش‌گرا چهارچوبی برای توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی» نتیجه‌گیری شده است که نگرش‌های اجرایی مرسوم در مناطق جدید، نامناسب هستند و این نگرش‌ها به تمرکز روی اصول و بهترین تجربه‌ها را دارند و هنوز هیچ یک از این نگرش‌ها اصولی مرسوم و قابل اعتماد در مقیاس معنی‌دار فراهم نکرده‌اند و ایشان نگرش روش‌گرا را برای توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی مناسب می‌دانند. در مقاله دیگری تحت عنوان «استفاده از GIS در توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی، نقش و تأثیر آن بر جامعه و حکومت»، دیدگاه مدل پایه‌ای برای توانمندسازی ساختمان سکونتگاه‌های غیررسمی ارزیابی شده است. در این ارزیابی، بهترین روش

برای توانمندسازی، استفاده از یک سیستم اطلاعات فضایی که از طریق GIS عمل می‌کند، است (آبوت، ۲۰۰۲: ۳۱۷-۳۱۳). در مقاله دیگری با عنوان «تدارک خدمات شهری در سکونتگاه غیر رسمی: مطالعه موردی کامپونگ پناس تانقول در جاکارتا»، زندگی مردم زیر فشار تهدید و کمبود ساختارها را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که مفهوم و ادراک مثبتی از امنیت تصدیزمین، مهمترین تقویت و تشویق جامعه برای سرمایه‌گذاری کردن در چنین سکونتگاه‌هایی است و معتقدند که سازمان‌های غیر دولتی (NGOs) مهمترین نقش را در جابجایی منابع و به وجود آوردن اطمینان در سکونتگاه‌های در حال توسعه را دارند (وینایانتی و لانگه، ۲۰۰۴: ۶۵-۴۱).

در ایران پیران در مقاله‌ای با عنوان «آلونک نشینی در ایران، دیدگاه‌های نظری با نگاهی به شرایط ایران»، دیدگاه‌های موجود در جهان را در مورد اسکان غیر رسمی، تشریح کرده‌اند و در «مجموعه مقالات حاشیه نشینی و اسکان غیر رسمی» (دو جلد) منتشر شده در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران، بیشتر متخصصان اسکان غیر رسمی مقالاتی راجع به این موضوع تهیه کرده‌اند. در زمینه سیاست‌های مسکن نیز پورمحمدی در کتاب «برنامه‌ریزی مسکن» سیاست‌های ایران و جهان را در مورد مسکن مورد توجه قرار داده و همچنین وزارت مسکن و شهرسازی «مطالعات طرح جامع مسکن» را در فصلنامه اقتصاد مسکن بررسی کرده‌اند.

۱-۵- سوال‌ها و فرضیه‌ها

دستیابی به شناختی مناسب از وضعیت مسکن در محلات چهارگانه مستلزم پاسخگویی به پرسش‌های

زیر است:

و بهبود وضعیت سکونت در محلات مورد نظر فراهم سازد.

- در شرایط فعلی وضعیت سکونت در محلات مورد نظر چگونه است و چه عواملی باعث ایجاد وضعیت نامناسب سکونت در این محلات شده است؟

۱-۶- روش پژوهش

پژوهش حاضر ماهیت کاربردی دارد و روش حاکم بر آن از نوع توصیفی- تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز به روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و مطالعات میدانی از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. جامعه آماری مورد نظر جمعیت ساکن چهار سکونتگاه واقع در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر شامل: رونی، سرتل، تنگک صفری و تنگک محمد جعفر است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ برابر با ۴۰۹۳ نفر است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برای هر یک از محله‌های مورد نظر برآورد گردیده است که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. در این پژوهش واحد تحلیل ما خانوارها هستند و پرسشنامه‌ها توسط سرپرست خانوار تکمیل گردیده است.

- برای حل مشکلات مسکن در این سکونتگاه‌ها چه راهکارهایی وجود دارد؟
براین اساس فرضیه‌های پژوهش عبارت است از:
- به نظر می‌رسد استقرار گروه‌های مهاجر و کم درآمد از عوامل مهم وضعیت نامناسب مسکن در محلات مورد نظر است.

- به نظر می‌رسد عدم فعالیت و نظارت کافی سازمان‌های مختلف و کمبود خدمات رسانی عمومی از دلایل مهم ایجاد شرایط نامناسب سکونتی در محلات مورد نظر است و روحیه مشارکت پذیری و رضایت نسبی ساکنان از سکونت در محلات می‌تواند شرایط مناسبی را برای تدوین راهبردهای ساماندهی

جدول شماره ۱: فراوانی و درصد پاسخگویان به تفکیک سکونتگاه

سکونتگاه	جمعیت	فراوانی پاسخگویان	درصد پاسخگویان
رونی	۱۶۰۷	۱۳۸	۳۹/۵
سرتل	۱۴۵۱	۱۱۲	۳۲/۱
تنگک محمد جعفر	۶۷۲	۵۵	۱۵/۸
تنگک زنگنه	۳۶۳	۴۴	۱۲/۶
جمع	۴۰۹۳	۳۴۹	۱۰۰

تحلیل گردیده و نتایج به صورت فراوانی و درصد و میانگین در جداول مختلف آرایه گردیده است.

پس از تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌ها را وارد نرم افزار SPSS نموده و داده‌ها متناسب با اهداف مورد نظر

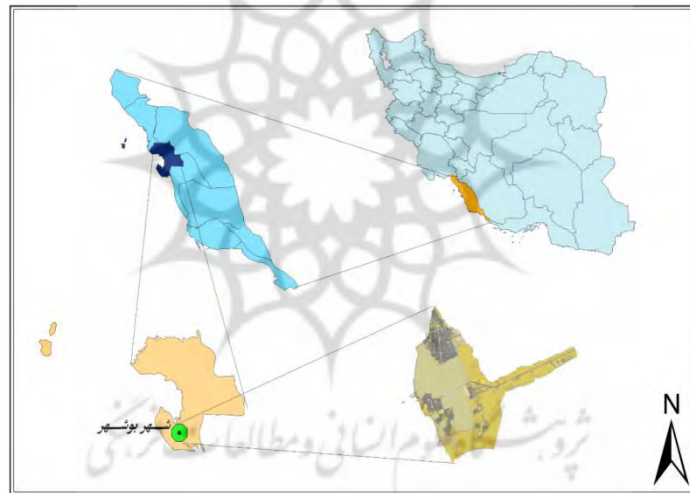
۷-۱- معرفی متغیرها و شاخص‌ها

برای بررسی وضعیت مسکن در سکونتگاه‌های مورد نظر به طور کلی دو دسته از شاخص‌های کمی شامل: وضعیت اقتصادی خانوارهای نمونه، تعداد خانوار در واحد مسکونی، تعداد نفر در واحد مسکونی، تعداد اتاق در واحد مسکونی، تعداد طبقات ومساحت زمین، عمر بنای واحد مسکونی و شاخص‌های کیفی شامل: نوع مصالح، وضعیت پروانه ساخت و ساز، نحوه تصرف، شیوه ساخت، تسهیلات موجود در واحد مسکونی، برخورداری از خدمات اساسی (آب، برق، گاز یا فاضلاب)، آب گرفتگی معابر، رفت و روب معابر، و میزان فعالیت

سازمان‌های مختلف از جمله شهرداری، اداره مخابرات، اداره برق، اداره آب و اداره گاز مورد بررسی قرار گرفته است.

۸-۱- قلمرو پژوهش

شهر بوشهر در عرض ۲۸ درجه و ۵۹ دقیقه و طول ۵۰ درجه و ۵۱ دقیقه قرار دارد (مهندسان مشاور شهر و برنامه، ۱۳۸۷:۲). این شهر به صورت شبه جزیره است و از تمام جهات به دریا منتهی است و تنها از قسمت شرق به واسطه محور بوشهر- شیراز با خشکی ارتباط دارد (مهندسان مشاور داض، ۱۳۶۸:۱).

شکل شماره ۱: نقشه موقعیت فضایی استقرار شهر بوشهر در کشور و استان بوشهر

مأخذ: سازمان مسکن و شهرسازی بوشهر ۱۳۹۰، ترسیم: نگارندگان

شبه جزیره بوشهر در ساحل شمالی خلیج فارس با ابعاد تقریبی ۲۰ کیلومتر در ۸ کیلومتر استقرار یافته است. بخش شمالی و غربی آن محدود به دریا و بخش شرقی آن در نیمه شمالی محدود به اراضی پست و آبگیر و بخش جنوبی نیز به دریا منتهی می‌گردد. به استثنای پهنه مربوط به دماغه شمالی و حوزه میانی تا جنوبی پهنه کوچکی از اراضی مرکزی

شبه جزیره بوشهر جزو اراضی پست محسوب می‌شود و شیب عمومی آن کمتر از ۲ درصد است (مهندسان مشاور شهر و برنامه ۱۳۸۷:۹). چهار سکونتگاه رونی، سرتل، تنگک صفری و تنگک محمد جعفر در قسمت جنوبی شهر بوشهر و در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی واقع شده‌اند که در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

۲- مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

۲-۱- تعاریف و مفاهیم

مسکن: مسکن مکانی فیزیکی است و به عنوان سرپناه، نیاز اولیه و اساسی خانوار به حساب می‌آید. در این سر پناه نیازهای اولیه خانواده مانند: خوراک، استراحت و حفاظت در برابر شرایط جوی تأمین می‌شود (اهری و دیگران، ۱۳۶۷: ۷). مسکن معادل کلمه لاتین Housing، به عنوان یک پناهگاه است. علاوه بر این به یک «دست‌آورد» و یا یک «فرآیند» گفته می‌شود که در بر گیرنده فضای فیزیکی درون و بیرون از ساختمان‌هاست که خانواده‌ها در آن زندگی و رشد می‌کنند و سپس رو به زوال می‌روند (سیف‌الدینی، ۱۳۸۵: ۱۶۵). مسکن علاوه بر مکان‌گزینی، کل محیط مسکونی را نیز در بر می‌گیرد که شامل کلیه خدمات و تسهیلات ضروری مورد نیاز برای بهزیستی خانواده و طرح‌های اشتغال، آموزش و بهداشت افراد است. در واقع تعریف و مفهوم عام مسکن یک واحد مسکونی نیست، بلکه محیط مسکونی را شامل می‌گردد. به عبارت دیگر مسکن چیزی بیش از یک سرپناه صرفاً فیزیکی است و کلیه خدمات و تسهیلات عمومی لازم برای بهزیستی انسان را شامل می‌شود و باید حق تصرف نسبتاً طولانی و مطمئن برای استفاده‌کننده آن فراهم باشد (پورمحمدی، ۱۳۸۲: ۳۰).

ساماندهی: سامان به معنی ترتیب و اسباب و آرایش و به مرور ساختن چیزها و کارها و نظام و رواج آن و سامان دادن به معنی نظم و ترتیب و سر و صورت دادن است (دهخدا، ۱۳۴۵: ۱۹۰-۱۸۸). در ساماندهی با یک سازمان کارکردی- فضایی سر و کار داریم که پس از شناخت این سازمان و با توجه به اهداف مد نظر و با لحاظ نقاط ضعف و قوت و همچنین امکانات به تجدید آن پرداخته می‌شود

(خاکساری، ۱۳۸۳: ۱۲۹). بنابراین، ساماندهی را می‌توان به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق کرد که به ارتقای و بهبود وضعیت کالبدی و کارکردی یک محیط منجر می‌گردد و هدف نهایی آن بهبود شرایط زیست و محیط سکونت انسان‌هاست.

سکونتگاه غیر رسمی: اسکان غیر رسمی تیلور کالبدی- فضایی نابرابری‌های اجتماعی- اقتصادی است که از روابط نابرابر انسان و محیط جغرافیایی نشأت می‌گیرد (حکیمی، ۱۳۸۶: ۱۰۵)؛ لذا جهت از بین بردن این پدیده باید اقشار تهی دست جامعه را همواره مد نظر داشت. در صورتی که در مطالعات شهر، ساکنان این جوامع را نادیده بگیریم و یا حتی، تنها اثرات منفی این پدیده را ببینیم و توان‌های آن را فراموش کنیم، حرکت به سوی تباه شهری و مرده شهری را تسهیل بخشیده‌ایم (میره، ۱۳۸۴: ۴). در ایران به دلیل ویژگی‌های دوران گذار، رشد کلان‌شهرها همچنان ادامه دارد. هر چند با به کارگیری ابزار برنامه‌ریزی به صورت محدود و تحدید رشد هسته اصلی، جمعیت مهاجر به شهرک‌های اقماری پیرامونی هدایت می‌شوند، اما عدم وجود برنامه‌ریزی جامع و همه جانبه شرایط یکسانی را از نظر سکونت در کانون‌های پیرامونی در مقایسه با کانون اصلی فراهم نمی‌سازد، به ویژه از نظر دسترسی به تجهیزات و امکانات شهری، ضمن آن که عدم تعادل‌های دوران گذر در قطبی شدید در درون جامعه شهری نیز قابل مشاهده است (حبیبی و اهری، ۱۳۸۳: ۱۴).

اسکان غیر رسمی یکی از نمودهای بارز فقر شهری است که درون یا مجاورت شهرها (به ویژه شهرهای بزرگ) به شکلی خودرو، فاقد مجوز ساختمان و برنامه‌ریزی رسمی شهرسازی، با تجمعی از اقشار کم درآمد و سطح نازلی از کمیّت و کیفیت زندگی شکل می‌گیرد و با عناوینی همچون حاشیه

مهاجرت جمعیت روستایی به شهرها گردید. در این میان، بیشتر مهاجران که توانایی مالی و اقتصادی استقرار و سکونت در محدوده قانونی شهر را نداشتند، برای تأمین سرپناه خود به ویژه در شهرهای بزرگ به حاشیه یا مناطق غیرقانونی شهرها هجوم آوردند (لاکویان، ۱۳۶۴: ۳۱).

شاخص‌های مسکن: برای شناخت مسکن شاخص‌های مختلفی به کار می‌رود که به طور کلی به دو دسته کمی و کیفی تقسیم می‌شوند، لیکن همانگونه که قبلاً نیز در بحث مسکن مناسب ذکر شد، دسترسی به خدمات اساسی نیز از شاخص‌های اصلی مسکن و نشان دهنده کیفیت واحدهای مسکونی هستند. در جدول شماره ۱ وضعیت برخی از شاخص‌های اصلی مسکن در کشورهای توسعه یافته (درآمد بالا) و در حال توسعه (درآمد پایین) در مقایسه با محلات چهارگانه واقع در محدوده ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی ارايه شده است.

نشینی، اسکان غیر رسمی، سکونتگاه‌های خودرو شناخته می‌شود (هاروی، ۱۳۷۶: ۷۲). مشخصه‌های اصلی چنین مناطقی عواملی نظیر فقدان خدمات پایه و اساسی، فقدان امنیت تصرف زمین، سکونت خانوارهای کم درآمد و وابستگی شدید به فرصت‌های شغلی غیر رسمی هستند (صرافی، ۱۳۸۱: ۶). مطالعات اخیر نشان داده است که از میان این مشخصه‌ها، شاخص فقدان امنیت تصرف زمین، تأثیرات منفی زیادی بر مسایل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و روانی خانوارهای ساکن در اسکان‌های غیر رسمی دارد، به طوری که در ادبیات شهرسازی امروزه به عنوان شاخص محرومیت در اسکان‌های غیر رسمی یاد می‌شود (هابیت، ۲۰۰۳: ۲۳).

مرور ادبیات اسکان‌های غیر رسمی در ایران نشان می‌دهد که شکل‌گیری اسکان‌های غیر رسمی در ایران، مربوط به دهه‌های بعد از سال ۱۳۴۵ است. رشد شتابان جمعیت و تحولات ساختاری نظام اقتصادی روستایی ایران بعد از سال‌های ۱۳۴۵ سبب

جدول شماره ۱: مقایسه وضعیت شاخص‌های مسکن در کشورهای با درآمد بالا و پایین

شاخص	کشور	کشورهای با درآمد بالا	کشورهای با درآمد پایین	محلات چهارگانه
خانوار در واحد مسکونی	۱/۰۱	۱/۲	۱/۳۳	
نفر در اتاق	۰/۶۶	۲/۴۷	۴/۴۵	
زیربنای سرانه مسکونی	۳۵	۶/۰۹	۶۵/۵۴	
مسکن با دوام	۱۰۰	۶۷	۸۷/۳	
واحدهای دارای آب لوله کشی (درصد)	۱۰۰	۵۶	۹۸/۸	
بعد خانوار	۲/۵	۵	۴/۰۴	
اتاق در واحد مسکونی	۵/۲	۲	۲/۳۹	
تصرف ملکی (درصد)	۵۱	۳۳	۸۵/۳	
واحدهای مسکونی زیر استاندارد (بدون حمام و توالت به درصد)	۲	۲۶/۶	۴	

منبع: ۱- مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد و بانک جهانی (۱۹۹۱) ۲- برداشت‌های میدانی نگارندگان

۳- بحث

۳-۱- وضعیت اقتصادی خانوارهای نمونه

برای بررسی وضعیت اقتصادی ساکنان محلات مورد نظر از شاخص متوسط درآمد ماهیانه شغل فعلی سرپرست خانوارها استفاده شده است. در جدول شماره ۲ متوسط درآمد ماهیانه شغل فعلی سرپرست خانوارها نشان داده شده است. بر اساس این جدول حداقل درآمد ماهانه ۱۰۰۰۰۰۰ ریال و حداکثر آن ۱۷۰۰۰۰۰۰ ریال است که البته تعداد موارد بالای ۵۰۰۰۰۰۰ ریال اندک بوده و در مجموع ۳ درصد کل افراد سرپرست خانوار دارای این میزان درآمد در ماه هستند. بیشترین فراوانی درآمدی در

گروه درآمدی ۲۰۰۰۰۰۰ تا ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال دیده می‌شود اما همچنان که در جدول مشاهده می‌شود میزان درآمد ۲۵۰۰۰۰۰۰ تا ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال نیز از فراوانی زیادی برخوردار است. براساس میانگین کل درآمد، متوسط درآمد افراد سرپرست خانوار در مجموع در حدود ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال است که در سطح محله‌های سرتل و رونی میانگین درآمد نزدیک به میانگین کل بوده اما در محله تنگ محمد جعفر و زنگنه تفاوت معنادارتری بین میانگین کل و میانگین درآمدی وجود دارد. در مجموع افرادی که کمتر از ۱۵۰۰۰۰۰۰ ریال درآمد دارند دارای فراوانی کمتری هستند.

جدول شماره ۲: متوسط درآمد ماهانه شغلی فعلی سرپرست خانوار به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								درآمد برحسب میلیون ریال
		تنگ زنگنه		تنگ محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۰/۸	۲۵	۲/۶	۶	۴/۸	۱۱	۰/۴	۱	۳	۷	۱-۱.۵
۱۵/۶	۳۶	۳	۷	۱/۷	۴	۷/۴	۱۷	۳/۵	۸	۱.۵-۲
۲۲/۵	۵۲	۴/۳	۱۰	۵/۶	۱۳	۶/۱	۱۴	۶/۵	۱۵	۲-۲.۵
۲۱/۶	۵۰	۲/۲	۵	۲/۲	۵	۷/۸	۱۸	۹/۵	۲۲	۲.۵-۳
۹/۵	۲۲	۰/۹	۲	۰/۹	۲	۳/۵	۸	۴/۳	۱۰	۳-۳.۵
۹/۵	۲۲	۰	۰	۰/۹	۲	۲/۶	۶	۶/۱	۱۴	۳.۵-۴
۷/۴	۱۷	۱/۳	۳	۰/۹	۲	۱/۳	۳	۳/۹	۹	۴-۵
۳	۷	۰	۰	۰/۴	۱	۰/۴	۱	۲/۲	۵	بیشتر از ۵
۱۰۰	۲۳۱	۱۴/۳	۳۳	۱۷/۳	۴۰	۲۹/۴	۶۸	۳۹	۹۰	جمع کل
	۲۹۷۸۶۵		۲۵۱۲۱۲		۲۵۵۷۵۰		۳۰۱۵۴۴		۳۳۰۹۱۱	میانگین

۳-۲- وضعیت واحدهای مسکونی محلات

چهارگانه با تأکید بر شاخص‌های مسکن

۳-۲-۱- تعداد خانوار در واحد مسکونی: یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کمی برای شناخت وضعیت

مسکن شاخص تعداد خانوار در واحد مسکونی است و به هر میزان مقدار آن کوچکتر باشد نشان دهنده مطلوبیت بالاتر وضعیت مسکن است. در چهار محله مورد نظر به طور میانگین ۱/۳۳ خانوار در هر واحد

مسکونی زندگی می‌کنند که میزان این شاخص در سال ۱۳۸۵ که برابر با ۱/۰۸ است دارای وضعیت مقایسه با مقدار نظیر آن برای مناطق شهری کشور در نامساعدی است.

جدول شماره ۳: تعداد خانوار در واحد مسکونی

جمع کل		محله پاسخگو								تعداد خانوار
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۹/۶	۲۷۷	۱۲/۱	۴۲	۱۴/۱	۴۹	۲۱/۶	۷۵	۳۱/۹	۱۱۱	۱
۱۴/۷	۵۱	۰/۳	۱	۱/۱	۴	۸	۲۸	۵/۲	۱۸	۲
۳/۷	۱۳	۰/۳	۱	۰/۶	۲	۱/۴	۵	۱/۴	۵	۳
۰/۹	۳	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۶	۲	۴
۰/۶	۲	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۶
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰	۰	۸
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰	۰	۱۴
۱۰۰	۳۴۸	۱۲/۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۲/۲	۱۱۲	۳۹/۴	۱۳۷	جمع کل
۱/۳۳		۱/۰۷		۱/۱۴		۱/۵۹		۱/۲۸		میانگین

میانگین ۴/۴۵ نفر در هر واحد مسکونی زندگی می‌کنند که در مقایسه با میانگین مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۵ که برابر ۴/۱۹ است (عربی بلاغی، ۱۳۸۶: ۷۲-۷۰)، دارای وضعیت نامساعدتری است.

۳-۲-۲- تعداد نفر در واحد مسکونی: شاخص تعداد نفر واحد مسکونی به گونه‌ای است که هر چه قدر کمتر باشد، نشان دهنده مطلوبیت بهتر وضعیت مسکن است. در محلات چهارگانه مورد نظر به طور

جدول شماره ۴: تعداد نفر در واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								تعداد افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲	۷	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۰/۹	۳	۰/۶	۲	۱
۸/۹	۳۱	۰/۹	۳	۰/۹	۳	۳/۴	۱۲	۳/۷	۱۳	۲
۲۱/۲	۷۴	۳/۴	۱۲	۵/۴	۱۹	۴/۳	۱۵	۸	۲۸	۳
۲۲/۶	۷۹	۳/۲	۱۱	۳/۴	۱۲	۷/۴	۲۶	۸/۶	۳۰	۴
۲۲/۹	۸۰	۲/۶	۹	۳/۴	۱۲	۶	۲۱	۱۰/۹	۳۸	۵
۱۰	۳۵	۰/۹	۳	۰/۳	۱	۴	۱۴	۴/۹	۱۷	۶
۵/۴	۱۹	۰/۶	۲	۱/۴	۵	۲/۳	۸	۱/۱	۴	۷

۴/۹	۱۷	۰/۶	۲	۰/۶	۲	۲/۳	۸	۱/۴	۵	۸
۱/۱	۴	۰/۳	۱	۰	۰	۰/۹	۳	۰	۰	۹
۰/۶	۲	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۱۰
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰	۰	۱۲
۱۰۰	۳۴۹	۱۲۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۲/۱	۱۱۲	۳۹/۵	۱۳۸	جمع کل
۴/۴۵		۴/۲۹		۴/۱۶		۴/۷۶		۴/۳۶		میانگین

و ۲ اتاق تنها ۲۴٪ واحدها را تشکیل می‌دهد. بنابراین ساکنان محلات چهارگانه مورد نظر در مقایسه با میانگین مناطق شهری کشور تعداد اتاق‌های کمتری در اختیار دارند.

۳-۲-۳- تعداد اتاق در واحد مسکونی: ۱۱/۳ واحدهای مسکونی محلات چهارگانه دارای ۱ اتاق و ۵۰/۳ درصد از واحدها دارای ۲ اتاق هستند که مجموعاً ۶۱/۶ درصد را به خور اختصاص می‌دهد. حال آنکه، در مناطق شهری کشور واحدهای دارای ۱

جدول شماره ۵: تعداد اتاق‌های واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								تعداد اتاق‌ها
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۱/۳	۳۹	۱/۵	۵	۳/۸	۱۳	۳/۸	۱۳	۲/۳	۸	۱
۵۰/۳	۱۷۳	۶/۴	۲۲	۹	۳۱	۱۸/۳	۶۳	۱۶/۶	۵۷	۲
۲۹/۴	۱۰۱		۱۴	۲/۶	۹	۷/۳	۲۵	۱۵/۴	۵۳	۳
۷	۲۴	۰/۶	۲	۰/۶	۲	۱/۷	۶	۴/۱	۱۴	۴
۰/۹	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۹	۳	۵
۰/۹	۳	۰/۳	۱	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۶
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۷
۱۰۰	۳۴۴	۱۲/۸	۴۴	۱۶	۵۵	۳۱/۴	۱۰۸	۳۹/۸	۱۳۷	جمع کل
	۲/۳۹		۲/۳۸		۲		۲/۲۶		۲/۶۶	میانگین

در سال ۱۳۸۸ برابر با ۳۶۷ متر مربع است (سالنامه آماری استان بوشهر، ۱۳۸۸). بنابراین مقایسه مساحت زمین محلات چهارگانه با میانگین مساحت مسکن در نقاط شهری استان نشانگر آن است که از وضع مطلوب‌تری برخوردار هستند.

۳-۲-۴- مساحت زمین: میانگین مساحت زمین مربوط به محله‌های مورد نظر به طور میانگین ۲۹۱/۶۸ مترمربع است. بررسی میانگین مساحت زمین بر اساس پروانه‌های ساختمانی صادره برای احداث بنای مسکونی در نقاط شهری استان بوشهر

جدول شماره ۶: مساحت کل زمین واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسنگو								مساحت کل بر حسب مترمربع
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۰/۶	۳۶	۰/۶	۲	۳/۵	۱۲	۲/۱	۷	۴/۴	۱۵	۵۰-۱۰۰
۳۴/۴	۱۱۷	۲/۶	۹	۶/۲	۲۱	۱۳/۲	۴۵	۱۲/۴	۴۲	۱۰۱-۲۰۰
۲۲/۱	۷۵	۲/۶	۹	۲/۶	۹	۵/۶	۱۹	۱۱/۲	۳۸	۲۰۱-۳۰۰
۱۵/۳	۵۲	۱/۸	۶	۱/۵	۵	۶/۲	۲۱	۵/۹	۲۰	۳۰۱-۴۰۰
۷/۶	۲۶	۲/۴	۸	۰/۶	۲	۱/۸	۶	۲/۹	۱۰	۴۰۱-۵۰۰
۹/۴	۳۲	۱/۵	۵	۰/۶	۲	۳/۸	۱۳	۳/۵	۱۲	۵۰۰-۱۰۰۰
۰/۶	۲	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۱۰۰۰ به بالا
۱۰۰	۳۴۰	۱۱/۸	۴۰	۱۵/۳	۵۲	۳۲/۶	۱۱۱	۴۰/۳	۱۳۷	جمع کل
۲۹۱/۶۸		۳۹۰/۷۰		۲۳۵		۲۹۲/۶۳		۲۸۳/۵۰		میانگین

دوام و غیر استاندارد و بدون نظارت مهندسان متخصص ساخته شده‌اند و نیاز به مقاوم سازی و مرمت دارند.

۳-۲-۵- عمر بنای واحد مسکونی: بر اساس مطالعات صورت گرفته حدود ۶۳/۵ درصد ساختمان‌های موجود کمتر از یک سال تا ۱۰ سال قدمت دارند، اما بیشتر این ساختمان‌ها از مصالح کم

جدول شماره ۷: عمر بنای واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسنگو								عمر بنا بر حسب سال
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳/۹	۱۳	۰	۰	۰/۹	۳	۰/۹	۳	۲/۱	۷	کمتر از یک سال
۴۱/۴	۱۳۹	۳/۹	۱۳	۱۰/۱	۳۴	۱۲/۲	۴۱	۱۵/۲	۵۱	۱-۵
۱۸/۲	۶۱	۲/۷	۹	۱/۵	۵	۳/۹	۱۳	۱۰/۱	۳۴	۶-۱۰
۸/۹	۳۰	۱/۵	۵	۰/۶	۲	۳	۱۰	۳/۹	۱۳	۱۱-۱۵
۹/۲	۳۱	۱/۵	۵	۰/۶	۲	۳	۱۰	۴/۲	۱۴	۱۶-۲۰
۵/۴	۱۸	۰/۳	۵	۰/۳	۱	۲/۴	۸	۱/۲	۴	۲۱-۲۵
۵/۱	۱۷	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۲/۷	۹	۱/۸	۶	۲۶-۳۰
۸	۲۷	۰/۹	۳	۱/۲	۴	۳/۹	۱۳	۲/۱	۷	بالای ۳۰ سال
۱۰۰	۳۳۶	۱۲/۲	۴۱	۱۵/۵	۵۲	۳۱/۸	۱۰۷	۴۰/۵	۱۳۶	جمع کل
۱۲/۹۰		۱۴/۳۶		۱۰/۳۴		۱۵/۹۲		۱۱/۰۷		میانگین

۹ درصد در رتبه دوم قرار دارد. بقیه موارد دارای درصد پایین‌تری در حدود ۳ درصد هستند. بنابراین بلوک سیمانی مهمترین مصالح ساختمانی در محله‌های هدف محسوب می‌شود.

۳-۲-۶- نوع مصالح: برای احداث ۷۴/۶٪ از واحدهای مسکونی محلات مورد نظر از بلوک‌های سیمانی استفاده شده است و رتبه اول را در جدول مورد نظر دارد (جدول شماره ۸) و بتن آرمه با حدود

جدول شماره ۸: نوع مصالح بکار رفته در بنا به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نوع مصالح
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰/۹	۳	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۶	۲	اسکلت فلزی
۸/۹	۳۱	۰	۰	۱/۷	۶	۲/۶	۹	۴/۶	۱۶	بتن آرمه
۲	۷	۱/۴	۵	۰/۳	۱	۰	۰	۰/۳	۱	آجر و آهن یا سنگ و آهن
۰/۹	۳	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۶	۲	تمام آجر یا سنگ و آجر
۷۴/۶	۲۵۹	۸/۱	۲۸	۱۲/۴	۴۳	۲۲/۲	۷۷	۳۲	۱۱۱	بلوک سیمانی
۳/۷	۱۳	۰	۰	۰/۹	۳	۲/۶	۹	۰/۳	۱	خشت و چوب یا خشت و گل
۳/۲	۱۱	۰/۶	۲	۰/۳	۱	۲/۳	۸	۰	۰	آجر و چوب یا سنگ و چوب
۵/۸	۲۰	۲/۶	۹	۰/۳	۱	۱/۷	۶	۱/۲	۴	سایر
۱۰۰	۳۴۷	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۹	۵۵	۳۲	۱۱۱	۳۹/۵	۱۳۷	جمع کل

اتمی و نداشتن سند رسمی است و نظارت خاصی از سوی سازمان‌های مسئول صورت نمی‌گیرد. بنابراین ساخت و سازهای بدون مجوز و نظارت صورت می‌گیرد.

۳-۲-۷- وضعیت پروانه ساخت و ساز: با توجه به جدول شماره ۹ در می‌یابیم که درصد زیادی از ساختمان‌ها (۷۷/۷٪) فاقد پروانه ساخت و ساز است. یکی از مهمترین دلایل ساخت و سازهای بدون پروانه قرارگیری این سکونتگاه‌ها در حریم نیروگاه

جدول شماره ۹: وضعیت پروانه ساختمان به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								داشتن پروانه
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۷/۷	۲۵۸	۱۲/۷	۴۲	۱۵/۴	۵۱	۲۴/۴	۸۱	۲۵/۳	۸۴	ندارد
۲۲/۳	۷۴	۰/۳	۱	۰	۰	۶/۶	۲۲	۱۵/۴	۵۱	دارد
۱۰۰	۳۳۲	۱۳	۴۳	۱۵/۴	۵۱	۳۱	۱۰۳	۴۰/۷	۱۳۵	جمع کل

۶/۱ درصد است و این دو نوع تصرف جمعاً ۹۱/۴ درصد را به خود اختصاص می‌دهند این در حالی است که میانگین سهم مالکیت مسکن برای «خانوارهای شهری کم درآمد» کشور ۶۴٪ درصد است (پیمان، ۱۳۸۶: ۷۳). سهم بالای تصرف ملکی مسکن در این محدوده به دلیل قیمت کمتر زمین نسبت به سایر مناطق شهر و تفکیک غیر رسمی زمین است و افرادی که قادر به خرید زمین با قیمت بالا در سایر مناطق شهر نیستند به سرمایه‌گذاری و خرید زمین در این قسمت از شهر پرداخته‌اند.

۳-۲-۸- نحوه تصرف: امنیت و احساس ایمنی در تصرف مسکن، بعد مهم و تأثیرگذار اجتماعی و روانی مسکن است، زیرا سبب می‌شود خانوارها از نظر دورنمای سکونت خود احساس ایمنی کنند. از سوی دیگر، برای آن که گروه‌های کم درآمد در طول زمان وضع مسکن خود را بهبود بخشند، امنیت حق تصرف بسیار حائز اهمیت است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۳۸). اکثریت افراد ساکن در محله‌های چهارگانه (۸۵/۳ درصد) مالک واحد مسکونی هستند. بیشترین نوع تصرف واحد مسکونی بعد از مالکیت واحد مسکونی، رهن و اجاره با تعداد

جدول شماره ۱۰: نحوه تصرف واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نحوه تصرف
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد									
۸۵/۳	۲۹۵	۱۲/۱	۴۲	۱۳/۳	۴۶	۲۶/۶	۹۲	۳۲/۲	۱۱۵	مالک
۲/۳	۸	۰/۳	۱	۱/۴	۵	۰	۰	۰/۶	۲	اجاره
۲/۳	۸	۰	۰	۰/۶	۲	۰/۹	۳	۰/۹	۳	رهن کامل
۶/۱	۲۱	۰	۰	۰/۳	۱	۲/۶	۹	۳/۲	۱۱	رهن و اجاره
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	در برابر خدمت
۱/۴	۵	۰/۳	۱	۰	۰	۰/۳	۱	۰/۹	۳	رایگان
۲/۳	۸	۰	۰	۰/۳	۱	۲	۷	۰	۰	سایر
۱۰۰	۳۴۶	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۹	۵۵	۳۲/۴	۱۱۲	۳۹	۱۳۵	جمع کل

طبقه‌اند، و ساختمان‌های ۲ طبقه از فراوانی زیادی برخوردار نیست که نزدیک به ۸ درصد است.

۳-۲-۹- تعداد طبقات: حدود ۹۱/۵ درصد از واحدهای مسکونی در محلات چهارگانه یک

جدول شماره ۱۱: تعداد طبقات واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								مساحت کل بر حسب مترمربع
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۱/۵	۳۱۱	۱۱/۸	۴۰	۱۳/۸	۴۷	۳۰/۳	۱۰۳	۳۵/۶	۱۲۱	۱
۷/۹	۲۷	۰/۶	۲	۲/۴	۸	۱/۲	۴	۳/۸	۱۳	۲
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۳
۰/۳	۱	۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴
۱۰۰	۳۴۰	۱۲/۶	۴۳	۱۶/۲	۵۵	۳۱/۵	۷	۳۹/۷	۱۳۵	جمع کل
۱/۰۹		۱۱/۱		۱/۱۴		۱/۰۳		۱/۱۱		میانگین

استادکار محلی ذکر کرده‌اند. از حدود ۹ درصد از افراد که به شیوه ساخت با نظارت مهندس اشاره کرده‌اند، اکثراً در محله رونی ساکن هستند و به تعداد کمتری در محله سرتل و موارد اندکی نیز در محله تنگک محمد جعفر و تنگک زنگنه ساکن هستند.

۳-۲-۱۰- شیوه ساخت: بر اساس مطالعات صورت گرفته و همچنان که در جدول شماره ۱۲ آرایه شده است اکثریت قریب به اتفاق پاسخگویان در حدود ۹۲ درصد شیوه ساخت واحد مسکونی خود را بدون نظارت مهندس ساختمان یا معمار و با استفاده از

جدول شماره ۱۲: شیوه ساخت واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								شیوه ساخت
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۸/۶	۳۰	۰/۳	۱	۰/۳	۱	۲/۳	۸	۵/۸	۲۰	با نظارت مهندس
۹۱/۴	۳۱۷	۱۲/۴	۴۳	۱۵/۶	۵۴	۲۹/۴	۱۰۲	۳۴	۱۱۸	بدون نظارت مهندس و با استاد کار محلی
۱۰۰	۳۴۷	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۹	۵۵	۳۱/۷	۱۱۰	۳۹/۸	۱۳۸	جمع کل

شماره ۱۳ مشخص شده است که نشان دهنده آن است که در هر محله چه تعداد از افراد به تسهیلات موجود در واحد مسکونی اشاره کرده‌اند.

۳-۳- تسهیلات موجود در واحد مسکونی در این قسمت انواع تسهیلات موجود در واحد مسکونی مورد بررسی قرار گرفته است. هریک از تسهیلات موجود در واحدهای مسکونی در جدول

جدول شماره ۱۳: تسهیلات موجود در واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسنگو								نوع تسهیلات
		تنگک زنگنه		تنگک محمدجعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۶/۶	۳۳۷	۱۲	۴۲	۱۴	۴۹	۳۰/۹	۱۰۸	۳۹/۵	۱۳۸	حمام مستقل
۹۵/۴	۳۳۳	۱۱/۷	۴۱	۱۳/۸	۴۸	۳۰/۴	۱۰۶	۳۹/۵	۱۳۸	توالت مستقل
۹۴/۸	۳۳۱	۱۲	۴۲	۱۴	۴۹	۲۹/۸	۱۰۴	۳۹	۱۳۶	آشپزخانه مستقل
۴۷/۹	۱۶۷	۷/۲	۲۵	۶/۶	۲۳	۱۳/۲	۴۶	۲۰/۹	۷۳	انباری مستقل
۴۹/۳	۱۷۲	۴/۹	۱۷	۶/۳	۲۲	۱۲/۹	۴۵	۲۵/۲	۸۸	پارکینگ مستقل

۴-۳- بر خورداری از خدمات اساسی (آب، برق،

گاز یا فاضلاب)

در زمینه خدمات و امکانات اساسی و زیربنایی اگرچه مشکل آب در کل شهر بوشهر عمومیت دارد، اما به علت فراوانی ساخت و سازهای غیر رسمی و شکل گیری بافت‌های ارگانیک با معابر باریک، توسعه سایر امکانات زیربنایی در این محله‌ها نیز با مشکل مواجه است. در جدول شماره ۱۴ مشاهده می‌کنیم که در حدود ۹۹ درصد افراد به وجود انشعابات آب در واحد مسکونی خود اشاره کرده‌اند. فقط در دو محله سرتل و رونی درصد اندکی از افراد اشاره کرده‌اند که دارای انشعاب آب نیستند اما در محله تنگک محمد جعفر و تنگک زنگنه همه افراد اظهار داشته‌اند که دارای انشعاب آب هستند. اگرچه درصد اندکی اظهار داشته‌اند که دارای انشعاب آب نیستند، اما با توجه به اهمیت وجود آب در زندگی می‌توان گفت که همین موارد اندک نیز می‌تواند قابل توجه باشد.

در زمینه انشعاب برق در حدود ۹۶ درصد پاسنگویان اظهار داشته‌اند که واحد مسکونی آنها از چنین زیرساختی برخوردار است. در محله تنگک

اکثریت افراد در حدود ۹۴ درصد و بیشتر، به وجود تسهیلاتی نظیر حمام مستقل، توالت مستقل و آشپزخانه مستقل در واحد مسکونی خود اشاره کرده‌اند. درصد پاسنگویان در سطح محله نیز نشان می‌دهد که اکثریت آنها از این تسهیلات در واحد مسکونی خود برخوردار هستند.

وجود انباری مستقل و پارکینگ مستقل در واحد مسکونی از طرف نزدیک به ۵۰ درصد از پاسنگویان اشاره شده است. در سطح محله‌ها، درصدها تقریباً نزدیک به درصد کل است، اما در محله تنگک زنگنه یک سوم افراد به داشتن پارکینگ مستقل اشاره کرده‌اند. در محله سرتل نیز در حدود یک سوم از افراد به داشتن تسهیلات پارکینگ مستقل و انباری اشاره کرده‌اند. در محله رونی نیمی از افراد از این تسهیلات در در واحد مسکونی‌شان برخوردارند. لازم به ذکر است که در حدود ۴/۴ درصد از افراد به نبود حمام مستقل و ۴/۶ درصد به نبود توالت مستقل اشاره کرده‌اند که این نشان می‌دهد که اگرچه این درصدها در حد پایینی قرار دارند، اما به دلیل اهمیت وجود این تسهیلات در واحد مسکونی می‌توان گفت ارقام قابل توجهی هستند.

چنین زیرساختی برخوردار نیست. در محله تنگ محمد جعفر پاسخگویان کمتر از محله‌های دیگر به وجود انشعاب تلفن اشاره کرده‌اند. در محله تنگ زنگنه اکثر قریب به اتفاق افراد اشاره کردند که دارای انشعاب تلفن هستند. در محله سرتل نیز در حدود ۴ درصد افراد اظهار داشته‌اند که دارای انشعاب تلفن نیستند.

زنگنه همه پاسخگویان اشاره کرده‌اند که دارای انشعاب برق هستند و در بقیه محله‌ها در حدود یک درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که دارای انشعاب برق نیستند. انشعاب تلفن نیز از جمله زیرساخت‌های ضروری واحد مسکونی است که در حدود ۱۰ درصد از افراد اظهار داشته‌اند که واحد مسکونی آنها از

جدول شماره ۱۴: خدمات اساسی موجود در واحد مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نوع خدمات
		تنگ زنگنه		تنگ محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۵/۷	۳۳۲	۱۲/۷	۴۴	۱۴/۷	۵۱	۳۰/۵	۱۰۶	۳۷/۸	۱۳۱	انشعاب برق
۹۸/۸	۳۴۳	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۹	۵۵	۳۲	۱۱۱	۳۸/۳	۱۳۳	انشعاب آب
۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	انشعاب فاضلاب
۸۹/۵	۳۰۸	۱۲/۵	۴۳	۱۱/۹	۱۱/۹	۲۸/۲	۹۷	۳۶/۹	۱۲۷	انشعاب تلفن

ساکنان، در بین این چهار محله به لحاظ پوشش معابر، محله رونی وضعیت مناسبی دارد که به آسفالت معابر آن مربوط می‌شود که با همکاری مردم صورت پذیرفته است. ساکنان محله تنگ محمد جعفر و تنگ زنگنه وضعیت پوشش معابر را غالباً خیلی بد اعلام نموده‌اند. در محله سرتل نیز بیشتر پاسخگویان وضعیت پوشش معابر را بد تا خیلی بد دانسته‌اند که نشان دهنده مشکلات بسیاری است که ساکنان محله‌های سرتل، تنگ محمد جعفر و تنگ زنگنه از این نظر دارند.

۳-۵- وضعیت محیط مسکونی و فعالیت سازمان‌های مختلف

۳-۵-۱- بررسی وضعیت شبکه معابر و نحوه دفع فاضلاب و آبهای سطحی: به طور کلی محلات مورد نظر به لحاظ پوشش شبکه معابر وضعیت مناسبی ندارند. وضعیت نامناسب پوشش معابر یکی از مشکلات این سکونتگاه‌ها محسوب می‌شود. بر اساس جدول شماره ۱۵، ۶۳/۶ درصد از ساکنان این محله‌ها وضعیت پوشش شبکه معابر را بد و خیلی بد ارزیابی نموده‌اند. ۳۳ درصد نیز وضعیت را از این نظر، متوسط تا خوب دانسته‌اند. بر اساس نظر

جدول شماره ۱۵: ارزیابی وضعیت پوشش شبکه معابر از دیدگاه ساکنان به تفکیک محله‌ها

وضعیت	محله پاسخگو								جمع کل	
	رونی		سرتل		تنگک محمد جعفر		تنگک زنگنه			
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
عالی	۱۱	۳/۲	۱	۰/۳	۰	۰	۰	۰	۱۲	۳/۴
خوب	۶۲	۱۷/۸	۱	۰/۳	۰	۰	۰	۰	۶۳	۱۸/۱
متوسط	۴۱	۱۱/۷	۱۰	۲/۹	۱	۰/۳	۰	۰	۵۲	۱۴/۹
بد	۱۴	۴	۱۵	۴/۳	۱	۰/۳	۵	۱/۴	۳۵	۱۰
خیلی بد	۱۰	۲/۹	۸۵	۲۴/۴	۵۳	۱۵/۲	۳۹	۱۱/۲	۱۸۷	۵۳/۶
جمع کل	۱۳۸	۳۹/۵	۱۱۲	۳۲/۱	۵۵	۱۵/۸	۴۴	۱۲/۶	۳۴۹	۱۰۰

کرده‌اند. ساکنان این محله‌ها در خصوص دلایل آب گرفتگی به مواردی نظیر آسفالت نبودن معابر، عدم پیش بینی لازم برای دفع آب‌های سطحی و انتقال پساب ناشی از شستشو به معابر اشاره کرده‌اند که در جدول شماره ۱۷ ارایه گردیده است.

۳-۵-۲- آب گرفتگی معابر: آب گرفتگی معابر نیز از جمله مشکلات محله‌های مورد نظر است. در نظر سنجی از پاسخگویان به طور کلی ۵۰/۱ درصد به وجود مشکل و ۴۹/۹ درصد نیز به عدم وجود مشکل در زمینه آب گرفتگی در سطح محلات اشاره

جدول شماره ۱۶: وجود مشکل آب گرفتگی معابر به تفکیک محله‌ها

مشکل آب گرفتگی در معابر	محله پاسخگو								جمع کل	
	رونی		سرتل		تنگک محمد جعفر		تنگک زنگنه			
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
وجود مشکل	۵۰	۱۴/۶	۶۵	۱۹	۳۲	۹/۳	۲۵	۷/۳	۱۷۲	۵۰/۱
نبود مشکل	۸۷	۲۵/۴	۴۴	۱۲/۸	۲۲	۶/۴	۱۸	۵/۲	۱۷۱	۴۹/۹
جمع کل	۱۳۷	۳۹/۹	۱۰۹	۳۱/۸	۵۴	۱۵/۷	۴۳	۱۲/۵	۳۴۳	۱۰۰

جدول شماره ۱۷: دلایل آب گرفتگی معابر به تفکیک محله‌ها

ردیف	دلایل اعلام شده	رونی	سرتل	تنگک محمد جعفر	تنگک زنگنه
۱	آسفالت نبودن معابر	۲۱	۵	۰	۰
۲	عدم احداث مسیرهای دفع آب‌های سطحی	۲۰	۱۳	۷	۷
۳	انتقال فاضلاب منازل به معابر عمومی	۱۰	۲۶	۰	۴
۴	بی توجهی به مسیر آبراهه‌ها در فعالیت‌های عمرانی	۰	۱	۰	۱
۵	تجمع زباله در جوی‌های آب	۱	۰	۰	۰
۶	نبود سیستم فاضلاب شهری	۱	۰	۰	۰
۷	احداث دیوار پادگان در مسیر شیب عمومی و بسته شدن راه مسیل‌ها	۱	۰	۰	۰

۳-۵-۳- رفت و رو در معابر: رفت و رو در معابر توسط کارگران شهرداری در محله‌های مورد نظر کمتر دیده می‌شود به طوری که ۸۶/۲ درصد ساکنان این محله‌ها اظهار داشته‌اند که محلات چهارگانه مورد نظر از خدمات رفت و رو توسط کارگران شهرداری بی بهره هستند.

جدول شماره ۱۸: رفت و رو در معابر توسط کارگران شهرداری به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								ایجاد مشکل
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۳/۸	۴۸	۰/۶	۲	۰	۰	۴/۳	۱۵	۸/۹	۳۱	بلی
۸۶/۲	۳۰۰	۰/۶	۴۲	۱۵/۸	۵۵	۲۷/۶	۹۶	۳۰/۷	۱۰۷	خیر
۱۰۰	۳۴۸	۱۲/۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۱/۹	۱۱۱	۳۹/۷	۱۳۸	جمع کل

۳-۶- نگرش ساکنان به نهادهای خدمات رسان: در این قسمت میزان فعالیت و خدمات نهادها و ادارات مختلف از جمله شهرداری، اداره آب و فاضلاب، اداره برق، و مخابرات مورد بررسی قرار گرفته است که در جداول شماره ۱۹ تا ۲۳ آرایه گردیده است.

جدول شماره ۱۹: ارزیابی میزان فعالیت‌ها و خدمات شهرداری در ارتباط با حل مشکلات و بهبود وضعیت محله به

تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰/۶	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۶	۲	خیلی زیاد
۳/۷	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۱	۳/۴	۱۲	زیاد
۳۰/۹	۱۰۸	۱/۷	۵	۰/۳	۱	۱۱/۷	۴۱	۱۷/۵	۶۱	متوسط
۲۵/۲	۸۸	۱/۷	۶	۱/۱	۴	۱۰/۳	۳۶	۱۲	۴۲	کم
۳۹/۵	۱۳۸	۹/۵	۳۳	۱۴/۳	۵۰	۹/۷	۳۴	۶	۲۱	خیلی کم
۱۰۰	۳۴۹	۱۲/۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۲/۱	۱۱۲	۳۹/۵	۱۳۸	جمع کل

جدول شماره ۲۰: ارزیابی میزان فعالیت‌ها و خدمات سازمان آب و فاضلاب در ارتباط با حل مشکلات و بهبود وضعیت محله به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	خیلی زیاد
۵/۲	۱۸	۰/۳	۱	۰/۶	۲	۰/۶	۲	۳/۷	۱۳	زیاد
۲۷/۹	۹۷	۱/۷	۶	۱/۷	۶	۱۰/۱	۳۵	۱۴/۴	۵۰	متوسط
۲۹/۳	۱۰۲	۶/۳	۲۲	۲/۳	۸	۸/۹	۳۱	۱۱/۸	۴۱	کم
۳۷/۶	۱۳۱	۴/۳	۱۵	۱۱/۲	۳۹	۱۲/۶	۴۴	۹/۵	۳۳	خیلی کم
۱۰۰	۳۴۸	۱۲/۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۲/۲	۱۱۲	۳۹/۴	۱۳۷	جمع کل

جدول شماره ۲۱: ارزیابی میزان فعالیت‌ها و خدمات اداره برق در ارتباط با حل مشکلات و بهبود وضعیت محله به

تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰/۳	۱	۰	۰	۰/۳	۱	۰	۰	۰	۰	خیلی زیاد
۹/۵	۳۳	۱/۷	۶	۰	۰	۱/۴	۵	۶/۳	۲۲	زیاد
۳۷/۸	۱۳۱	۶/۶	۲۳	۲/۹	۱۰	۱۳/۵	۴۷	۱۴/۷	۵۱	متوسط
۲۶/۲	۹۱	۲	۷	۱/۴	۵	۱۰/۷	۳۷	۱۲/۱	۴۲	کم
۲۶/۲	۹۱	۲	۷	۱۱/۲	۳۹	۶/۳	۲۲	۶/۶	۲۳	خیلی کم
۱۰۰	۳۴۷	۱۲/۴	۴۳	۱۵/۹	۵۵	۳۲	۱۱۱	۳۹/۸	۱۳۸	جمع کل

جدول شماره ۲۲: ارزیابی میزان فعالیت‌ها و خدمات اداره مخابرات در ارتباط با حل مشکلات و بهبود وضعیت محله به

تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۵/۵	۱۹	۲/۹	۱۰	۲	۷	۰/۶	۲	۰	۰	خیلی زیاد
۳۱/۵	۱۰۹	۶/۴	۲۲	۳/۲	۱۱	۱۰/۱	۳۵	۱۱/۸	۴۱	زیاد
۳۸/۴	۱۳۳	۲	۷	۴	۱۴	۱۳/۶	۴۷	۱۸/۸	۶۵	متوسط
۱۰/۷	۳۷	۰/۹	۳	۰/۹	۳	۵/۵	۱۹	۳/۵	۱۲	کم
۱۳/۹	۴۸	۰/۶	۲	۵/۸	۲۰	۲/۶	۹	۴/۹	۱۷	خیلی کم
۱۰۰	۳۴۶	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۹	۵۵	۳۲/۴	۱۱۲	۳۹	۱۳۵	جمع کل

جدول شماره ۲۳: ارزیابی میزان فعالیت‌ها و خدمات اداره گاز در ارتباط با حل مشکلات و بهبود وضعیت محله به

تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	خیلی زیاد
۰/۶	۲	۰	۰	۰	۰	۰/۶	۲	۰	۰	زیاد
۶	۱۹	۰/۹	۳	۰/۶	۲	۱/۹	۶	۲/۵	۸	متوسط
۸/۸	۲۸	۳/۸	۱۲	۰	۰	۳/۸	۱۲	۱/۳	۴	کم
۸۴/۶	۲۶۹	۲/۲	۷	۱۶/۷	۵۳	۲۸	۸۹	۳۷/۷	۱۲۰	خیلی کم
۱۰۰	۳۱۸	۶/۹	۲۲	۱۷/۳	۵۵	۳۴/۳	۱۰۹	۱۴/۵	۱۳۲	جمع کل

دارند نیز زیاد است، اما کمتر از دیگر موارد است. در سطح محله‌ها در محله تنگک محمد جعفر و زنگنه بیشتر افراد در حد متوسط رضایت دارند. در مجموع نزدیک به نیمی از افراد از زندگی در محله‌های چهارگانه نسبتاً رضایت دارند.

۳-۷- میزان رضایت ساکنان محله‌ها از شرایط زندگی کنونی: نزدیک به نیمی از افراد از وضعیت زندگی در این محلات راضی بوده و تعداد زیادی هم در حد متوسط رضایت دارند. همچنان که در جدول ۲۴ مشاهده می‌شود افرادی که رضایت خیلی کم

جدول شماره ۲۴: میزان رضایت پاسخگویان از زندگی در محله مسکونی به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								نظر افراد
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۷/۲	۶۰	۰/۶	۲	۱/۴	۵	۲/۹	۱۰	۱۲/۳	۴۳	خیلی زیاد
۳۲/۱	۱۱۲	۲/۳	۸	۲/۳	۸	۱۰/۶	۳۷	۱۶/۹	۵۹	زیاد
۳۱/۸	۱۱۱	۴/۹	۱۷	۸/۶	۳۰	۱۱/۲	۳۹	۷/۲	۲۵	متوسط
۸/۶	۳۰	۲/۳	۸	۰/۹	۳	۳/۷	۱۳	۱/۷	۶	کم
۱۰/۳	۳۶	۲/۶	۹	۲/۶	۹	۳/۷	۱۳	۱/۴	۵	خیلی کم
۱۰۰	۳۴۹	۱۲/۶	۴۴	۱۵/۸	۵۵	۳۲/۱	۱۱۲	۳۹/۵	۱۳۸	جمع کل

که آینده خوبی را تصور نمی‌کنند، نسبت به افرادی که آینده خوبی را متصور هستند نسبتاً کم است و این وضعیت در سطح محله‌ها نیز به همان صورت وجود دارد.

۳-۸- تصور آینده خوب محله سکونت از دیدگاه پاسخگویان: همچنان که در جدول شماره ۲۴ مشاهده می‌شود اکثریت افراد آینده خوبی را برای محله سکونت خود تصور می‌کنند و درصد افرادی

جدول شماره ۲۵: دیدگاه پاسخگویان درباره آینده خوب محله به تفکیک محله‌ها

جمع کل		محله پاسخگو								تصور آینده خوب
		تنگک زنگنه		تنگک محمد جعفر		سرتل		رونی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۸۲/۱	۲۸۴	۹/۸	۳۴	۱۰/۱	۳۵	۲۵/۱	۸۷	۳۷	۱۲۸	بلی
۱۷/۹	۶۲	۲/۹	۱۰	۵/۲	۱۸	۷/۲	۲۵	۲/۶	۹	خیر
۱۰۰	۳۴۶	۱۲/۷	۴۴	۱۵/۳	۵۳	۳۲/۴	۱۱۲	۳۹/۶	۱۳۷	جمع کل

۳-۹- آزمون فرضیات

فرضیه اول: با توجه به مطالعه صورت گرفته اکثر ساکنان محلات مورد نظر (۸۷/۷ درصد) درآمد ماهیانه‌ای کمتر از ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال دارند به طور میانگین درآمد آن‌ها ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال است که از نظر درآمدی جزو گروه‌های کم درآمد شهر محسوب می‌شوند و این گروه از افراد به دلیل عدم توانایی مالی جهت اخذ پروانه ساختمانی و ساخت و ساز تحت نظر مهندسان متخصص به ساخت و ساز غیر رسمی و با استفاده از مصالح کم دوام اقدام نموده و به دلیل تفکیک غیر رسمی زمین و خارج از چهارچوب طرح جامع شرایط نامساعد و نامطلوبی را در این محلات به وجود آورده است. همچنین با توجه به پایین بودن درآمد خانوارها شاخص‌های مسکونی از جمله مساحت واحد مسکونی، تعداد اتاق واحدهای مسکونی، تعداد افراد در واحدهای مسکونی دارای وضعیت مساعدی نسبت به استانداردها نیستند که این امر مرتبط با پایگاه اقتصادی خانوارهاست و شرایط نامساعدی را بر مسکن این محلات تحمیل نموده است. بنابراین فرضیه اول تأیید می‌گردد.

فرضیه دوم: با توجه به نظرات ساکنان محلات مورد نظر اکثر ساکنان وضعیت شبکه معابر و آب

گرفتنی معابر را دارای وضعیت نامساعدی دانسته و میزان فعالیت سازمان‌های مختلف از جمله شهرداری، اداره مخابرات، اداره آب و برق و اداره گاز را در سطح پایینی ارزیابی کرده‌اند به طوری که اکثر ساکنان میزان فعالیت این ادارات را متوسط رو به پایین اظهار داشته‌اند، بنابراین عدم هماهنگی بین این سازمان‌ها و عدم رایه خدمات کافی به این محلات از دلایل مهم ایجاد شرایط نامناسب سکونتی است. همچنین با ارزیابی میزان رضایت ساکنان از زندگی در محلات و امید ساکنان به آینده مطلوب محلات بیانگر آن است درصد زیادی از ساکنان (۸۱/۱ درصد) میزان رضایت خود از زندگی در محلات را متوسط رو به بالا اظهار داشته و ۸۲/۲ درصد نیز معتقد به آینده خوب محله‌ها هستند و این امر می‌تواند عاملی مثبت جهت افزایش روحیه مشارکت برای بهبود وضعیت محلات مورد نظر باشد. بنابراین فرضیه دوم نیز مورد تأیید قرار می‌گیرد.

۴- نتیجه گیری

بر اساس مطالعات صورت گرفته در زمینه سکونتگاه‌های غیر رسمی وضعیت این پدیده در کشور ما متفاوت از وضعیت آن در سایر کشورها است و دارای وضعیت مناسب‌تری است. در پژوهش

سازمان‌های مختلف باید با هماهنگی و فعالیت همه جانبه با آرایه خدمات مناسب به بهبود وضعیت این سکونتگاه‌ها کمک کنند. با توجه به نظر سنجی صورت گرفته در زمینه فعالیت سازمان‌های مختلف نظیر سازمان آب و فاضلاب، اداره برق، گاز و مخابرات مشاهده می‌شود که درصد زیادی از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که وضعیت فعالیت‌ها و آرایه خدمات از سوی سازمان‌های مذکور در حد پایینی قرار دارد و اکثر پاسخگویان گزینه‌های متوسط رو به ضعیف را انتخاب کرده‌اند.

از سوی دیگر با ارزیابی میزان رضایت پاسخگویان از زندگی در این محلات و امید به آینده خوب و بهبود وضعیت این محلات بیانگر آن است که اکثر ساکنان از زندگی در این محلات به طور نسبی راضی بوده و امید آن‌ها به آینده خوب این محلات و بهبود وضعیت آن‌ها در سطح بالایی قرار دارد به طوری که ۸۲/۱ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که دید مثبتی نسبت به آینده خوب محلات دارند و این امر عاملی مثبت در جهت ایجاد مشارکت و همکاری در بین ساکنان جهت بهبود و ساماندهی وضعیت سکونتگاه‌های مورد نظر است.

۵- پیشنهادها

با توجه به مطالعات صورت گرفته و نتایج حاصل از آن جهت بهبود وضعیت و ساماندهی سکونتگاه‌های چهارگانه واقع در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر راهبردهای زیر پیشنهاد می‌شود تا از این طریق بتوان به بهبود وضعیت این محلات کمک نمود:

حاضر مشخص گردید که یکی از مهمترین عوامل ایجاد سکونتگاه‌های غیر رسمی در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی بوشهر اسکان افراد کم درآمد و همچنین مهاجرانی است که توانایی تأمین مسکن به صورت قانونی و در چهارچوب طرح جامع شهر را نداشته‌اند و در این قسمت از شهر ساکن شده‌اند. در واقع این سکونتگاه‌ها در محدوده شعاع‌های حفاظتی نیروگاه اتمی بوشهر هستند که ساخت و ساز مسکونی در آن محدوده‌ها ممنوع است. بر اساس قوانین مربوط به سازمان انرژی اتمی ایران ساخت و ساز در حریم ۵ تا ۱۰ کیلومتری نیروگاه اتمی ممنوع است، اما به دلیل این که وزارت کشور هیچ سازمانی را متولی نظارت بر ساخت و سازها در این محدوده قرار نداده است، بنابراین شهرداری نیز هیچ نظارتی را بر این قسمت از شهر نداشته و ساکنان بومی روستاهای اطراف و مهاجران به صورت غیر قانونی در این قسمت از شهر اقامت گزیده و زمین‌های واقع در این منطقه را به صورت غیر قانونی به قطعات کوچک تفکیک نموده و به ساخت و ساز در این منطقه پرداخته‌اند و چون در محدوده طرح جامع شهر قرار نداشتند، هیچ گونه خدماتی نیز به این محلات ارایه نمی‌شد، بدین ترتیب سکونتگاه‌هایی بی نظم و غیر اصولی شکل گرفتند.

در شرایط فعلی و بر اساس مطالعاتی که صورت گرفت وضعیت مسکن در این سکونتگاه‌ها از نظر اکثر شاخص‌های مورد نظر نسبت به استاندارد آن در وضعیت نا مساعدی قرار دارند. از نظر شاخص‌های کالبدی اکثر مساکن از مصالح نیمه با دوام ساخته شده و معابر موجود باریک و بدون نظم هستند که نیازمند ساماندهی و مقاوم سازی هستند. بنابراین

منابع

- ۱- جلوگیری از ساخت و سازهای غیر قانونی و خارج از چهارچوب طرح جامع؛
- ۲- ایجاد هماهنگی در بین سازمان‌های مختلف خدمات رسان جهت ایجاد وضعیت مطلوب برای سکونت و ارایه خدمات مورد نیاز ساکنان محلات؛
- ۳- تخصیص بودجه کافی از سوی نهاد شهرداری جهت نظارت و کنترل بر ساخت و ساز مسکن در محلات مورد نظر؛
- ۴- رعایت استانداردهای ساخت و ساز مسکونی مطابق با قوانین امنیتی مربوط به سازمان انرژی اتمی و بالا بردن ضریب امنیتی مسکن در برابر وقوع خطرات احتمالی ناشی از وقوع حادثه در نیروگاه اتمی بوشهر؛
- ۵- تسهیل شرایط لازم برای ساخت مسکن در چارچوب قانون و با نظارت مهندسان متخصص برای جلوگیری از ساخت مسکن غیر استاندارد و خارج از چهارچوب طرح جامع شهر؛
- ۶- ایجاد نهادهای محلی و تشویق ساکنان جهت ایجاد مؤسسات مالی و تشکیل صندوق قرض الحسنه جهت کمک به افراد کم درآمد برای ساخت مسکن مناسب؛
- ۷- تشویق و ترغیب ساکنان جهت ایجاد مشارکت و همکاری برای ساماندهی و بهبود وضعیت سکونتگاه‌ها؛
- ۸- ایجاد شرایط لازم برای کاهش مهاجرت از مناطق دیگر به این سکونتگاه‌ها؛
- ۹- ارائه تسهیلات مالی و وام از سوی بانک‌ها و مؤسسات مالی به ساکنان این سکونتگاه‌ها برای تأمین و ساخت مسکن با دوام و مطابق با استانداردها.
- ۱- استانداردی بوشهر، (۱۳۸۸)، «سالنامه آماری استان بوشهر، معاونت برنامه‌ریزی، دفتر آمار و اطلاعات».
- ۲- اهری، زهرا و محسن حبیبی، (۱۳۶۷)، مسکن حداقل، انتشارات مرکز تحقیقات وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.
- ۳- ایراندوست، کیومرث، (۱۳۸۸)، سکونتگاه‌های غیر رسمی و اسطوره حاشیه نشینی، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، چاپ اول.
- ۴- پور محمدی، محمدرضا، (۱۳۸۲)، برنامه ریزی مسکن، انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران.
- ۵- پیمان، سید حسین، (۱۳۸۶)، «ویژگی‌های مسکن خانوارهای شهری در طبقه‌های درآمدی»، فصلنامه علمی اقتصاد مسکن، شماره ۴۱، سازمان ملی زمین و مسکن.
- ۶- حاتمی نژاد، حسین، سیف الدینی، فرانک و میره، محمد، (۱۳۸۵)، «بررسی شاخص‌های مسکن غیر رسمی در ایران، نمونه موردی: محله شیخ آباد قم»، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، دانشگاه تهران.
- ۷- حبیبی، محسن و اهری، زهرا، (۱۳۸۳)، «بررسی تطبیقی دگرگونی جمعیت، خانوار، سکونت و شهرگرایی ایران، فرانسه، رومانی»، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۹، دانشگاه تهران.
- ۸- حکیمی، هادی، (۱۳۸۶)، «بررسی اسکان غیر رسمی در شهر خوی، مورد: جمشید آباد»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا.

- ۹- حیدر آبادی، ابوالقاسم، (۱۳۸۰)، جمعیت و مسکن، پایان نامه کارشناسی ارشد جمعیت شناسی به راهنمایی دکتر حبیب الله زنجانی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۱۰- خاکساری، علی، (۱۳۸۳)، «احیای اقتصادی مراکز شهرها و بافتهای قدیمی»، هفت شهر، شماره ۱۵ و ۱۶، تهران.
- ۱۱- دبیرخانه ستاد ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی، (۱۳۸۲)، سند ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی، سازمان عمران و بهسازی شهری.
- ۱۲- دراکیس اسمیت، دیوید، (۱۳۷۷)، شهر جهان سومی، ترجمه: فیروز جمالی، نشر توسعه، تهران.
- ۱۳- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۴۵)، لغت نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۱۴- ستارزاده، داوود، (۱۳۸۵)، بررسی جمعیت شناختی وضعیت مسکن در ایران به تفکیک استان‌ها، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جمعیت شناسی، استاد راهنما: دکتر حسین محمودیان، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۱۵- ستارزاده، داوود، (۱۳۸۸)، بررسی شاخص‌های جمعیتی مسکن ایران در سال ۱۳۸۵، مجله جامعه شناسی و علوم اجتماعی، شماره ۶۸-۶۷، صص ۵۷-۷۹.
- ۱۶- سیف الدینی، فرانک، (۱۳۸۵)، فرهنگ واژگان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، آبیژ، چاپ اول، تهران.
- ۱۷- صرافی، مظفر، (۱۳۸۱)، به سوی نظریه ای برای ساماندهی اسکان غیر رسمی - از حاشیه نشینی تا متن شهر نشینی، هفت شهر، سال سوم، شماره هشتم، تهران.
- ۱۸- عربی بلاغی، نادر، (۱۳۸۶)، بررسی مقایسه‌ای تحولات شاخص‌های مسکن در طی دهه ۸۵-۱۳۷۵، فصلنامه علمی اقتصاد مسکن، شماره ۴۰، صص ۸۱-۶۹.
- ۱۹- لاکویان، آپرو دیسیو، (۱۳۶۴)، خانه سازی در جهان سوم، ترجمه: مینو رفیعی، وزارت برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی- اجتماعی و انتشارات.
- ۲۰- مهندسان مشاور داض، (۱۳۶۸)، طرح جامع بندر بوشهر، مرحله اول، دفتر سوم، خصوصیات اقتصادی.
- ۲۱- مهندسین مشاور شهر و برنامه، (۱۳۸۷)، طرح تجدید نظر در طرح جامع شهر بوشهر با رویکرد راهبردی.
- ۲۲- میره، محمد، (۱۳۸۴)، بررسی و ساماندهی اسکان غیررسمی در شهر قم، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران.
- ۲۳- نقدی، اسدالله و رسول صادقی، (۱۳۸۵)، «حاشیه نشینی چالشی فراروی توسعه پایدار شهری (با تأکید بر شهر همدان)»، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۰، تهران.
- ۲۴- نیازخانی، معصومه، (۱۳۷۳)، «ابعاد اجتماعی- روانی مسکن در ایران»، مجموعه مقالات اولین سمینار سیاست‌های توسعه مسکن در ایران، جلد ۲، وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.

- Local Government Habitat International, Vol. 27, PP: 575-593.
- 29- UN- Habitat (2003) , "The challenge of slums: local report of human settlements", London; earth scan publication.
- 30- Van Gelder, J.L.,(2009) , Legal tenure security, perceived tenure security and housingimprovement in Buenos Aires: an attempt towards integration. International Journal of Urban and Regional Research33.
- 31- Winayanti, Lana & C. Lang, Heracles (2004) , Provision of Urban Services in an Informal Settlement: a Case Study of Kampung Penas Tanggul, Jakarta , Habitat International, Vol. 28, PP: 41-65.
- ۲۵- هاروی، دیوید، (۱۳۷۶)، عدالت اجتماعی و شهر، ترجمه: فرخ حسامیان و دیگران، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران.
- 26- Abbott, john (2002) , AMethod-based Planning Framework for Informal Settlement Upgrading , Habitat International, Vol. 26, PP: 317-333.
- 27- Abbott, John (2002) , AnAnalysis of Informal Settlement Upgrading and Critique of Existing Methodological Approaches ,Habitat Intenational, Vol. 26, PP: 303-315.
- 28- Abbott, John (2003) , The Use of GIS in Informal Settlement Upgrading: Its Role and Impact on the Community and on

